

COĞRAFİ BİR MESELE OLARAK MİMARLIK

Nevzat Sayın'ın yeni kitabı, *Coğrafi Bir Mesele Olarak Mimarlık* bir mimarlık kitabı mıdır? Kitabevi sahipleri, *Coğrafi Bir Mesele Olarak Mimarlık*'ı, ellerine ulaştığında muhtemelen bir refleks olarak, üzerinde 'Mimarlık' yazan raflara yerleştirecekler. Oysa Nevzat Sayın'ın kitapta eleştirdiği kanıksanmış durum da bu zaten; coğrafya, politika, tarih ve gündelik yaşam pratiklerini oluşturan sosyo-kültürel edimlerin mimarlığın gündeminden uzaklaştırılarak, mimarlığın salt bir inşa faaliyeti haline indirgenmiş olma hali.

1990'lı yılların başından bu yana mimari tasarımlarını *Düşler Düşünceler İşler 1990-2004* ve *Düşünceler İşler 2004-2018* isimleri altında yayınlayan Nevzat Sayın, yeni kitabında mimarlığı gündelik hayata nüfuz eden bir eylem olarak ele alıyor. Tek cilt altında Türkçe ve İngilizce, iki dilli yayınlanan kitabın iki eksenini belirginleştiriyor. İlk eksen; Nevzat Sayın'ın 1968 Bodrum günlerinden itibaren otobiyografik Ege anlatılarıyla başlayarak genelleşen ve nihayetinde sivil bir Türkiye tarihi denemesine evrilen, merkezinde yaşanan coğrafyayı sorgulayan bölüm. Kitabın ikinci eksenini ise genç yaşlarda gerçekleştirilen bu sorgulamaya naçizane bir cevap, öneri niteliğindeki Yahşibey çalışmaları oluşturuyor. Birbirinin ardılı şeklinde kaleme alınan her iki bölüm bütün olarak ele alındığında, bireysel eylemlerden kolektif mimari faaliyetlere dönüşen, mimarlığı gündelik yaşam ile bağlantılandıran bir düşünceyi pekiştiriyor.

Olmuş Olan, Olmakta Olan, Olacak Olan

Olmuş olanı bilmek, olmakta olanı anlamak ve olacak olanı düşlemek, kitabın ilk eksenini özetliyor bir bakıma. Olmuş olanı bilmek ve öğrenmek, Nevzat Sayın için yaşanan coğrafyanın geçmişine dair bilgi edinilmesini tanımlıyor. Kitabın ilk bölümünde resmi ideolojinin saklayıcı, yoksayıcı tutumu sonucu yaşadığı coğrafyaya dair yeterince bilgi edinemeyen öznenin bireysel arayışı ve çıkış yolları bir sorgulama şeklinde aktarılıyor. Olmuş olanı bilmeden olmanın tanımlanamayacağını ve bu sebeple tüm dayatılanlara kuşku duyarak yaklaşılması gerektiğini, Ege'ye dair otobiyografik anlatılarıyla açıklıyor Nevzat Sayın. Aidiyet ve gelenek gibi kavramları Antikite'ye ve bulunduğu coğrafyaya dair keşifler aracılığıyla tanımlayarak, anlatılmayan coğrafyayı sorguluyor. Sayın'ın üzerinde önemle durduğu coğrafya aslında iki farklı olguyu bütünlüyor; fiziki coğrafya ve sosyo-kültürel coğrafya. Kitapta fiziki coğrafya; yapılar, yerleşimler ve nesnel gerçekliğe dair artefaktlar üzerinden aktarılıyor. Kültürel birikime, geleneğe, geçmiş yaşam pratiklerine dair bilgilerse sosyo-

kültürel coğrafyayı tanımlıyor. Sayın; geleneği mimesis ile ilişkilendirerek, icat etme eylemi yerine keşfetmeyi yeğliyor. Olmuş olanı bilen ve olmakta olanı anlayabilen öznenin, olacak olanı düşleyebileceğini işaret ediyor. Kitapta sıkça dile getirilen bağlam ve süreklilik; mimesis'i açıklayıcı kavramlar olarak sunuluyor. Günümüz Türk mimarlığı özelinde ele alındığında, mimarlık pratiklerinin sıkıştığı temel noktayı mimesis'in nesne taklidine indirgenmiş olması oluşturuyor. Bu noktada *Coğrafi Bir Mesele Olarak Mimarlık*'ta önerilen durum, 'hiç yapılmamış bir şey yapmak' yerine 'yapılageldiği gibi yapmak' düsturu.

Nevzat Sayın, dört sene mimarlık işliğinde çalıştığı, yaşamındaki önemli bir kesişim noktası durumundaki Cengiz Bektaş ile ilgili yaşanmışlıkları ve edindiği öğretileri, usta - çırak ilişkisi aracılığıyla aktarıyor. Bu ilişki salt mimari edimlerden ziyade, Bektaş'ın Bedri Rahmi Eyüboğlu ile kurduğu düşünsel izleği anımsatıyor. Bedri Rahmi'nin resim özelinde gelenekle kurduğu ilişki, Cengiz Bektaş'ın şiir, Nevzat Sayın'ın ise mekân ile kurduğu ilişkinin koşutu niteliğinde. Sayın; geleneği, yeni şeylerin yapılmasının önünde bir engel değil, gereklilik olarak değerlendiriyor ve yaşanan coğrafyanın gelenek ve süreklilik özelinde bir hafıza niteliği taşıdığını aktarıyor.

Başka Bir Okul Olarak Yahşibey

Coğrafi Bir Mesele Olarak Mimarlık'ın diğer eksenini, Nevzat Sayın'ın Emre Senan ile birlikte öncülük ettiği, İzmir Yahşibey Köyü'nde 20 yıldır her yaz gerçekleştirilen mimarlık atölyeleri oluşturuyor. On mimarlık öğrencisiyle yaklaşık on beş gün boyunca Yahşibey'de gerçekleştirilen çalışmalar Sayın'ın, eksikliğine dem vurduğu, olmuş olanı ve olmakta olanı öğrenmeye, keşfetmeye dair pratikleri içeriyor. Ege kırsalının tasarlanmamış, ekleme ve eksilmelerle doğal bir şekilde mekânsallaşmış ücra bir köyü olan Yahşibey; bir bakıma mimarsız mimarlıkların bulunduğu çalışma alanını oluşturuyor. Günümüzde mimarlık okullarında okutulan mimarlık merkez kabul edildiğinde, Yahşibey Köyü bir bakıma periferiyi, öteki olanı temsil ediyor. Her yaz farklı mimarlık öğrencileriyle gerçekleştirilen saha etüdüleri ve araştırmaların öncelikli amacı öteki olanı anlamak üzerine kurulu. Hâkim ideolojinin ve sistemin zaman içerisindeki dayatmaları yerel ve kendiliğinden olanı ötekileştiriyor. Yahşibey'de gerçekleştirilen çalışmalar bir bakıma öteki olanı tanımayı, anlamayı ve diyaloga dayalı ilişkiler kurmayı hedefliyor. Yahşibey özelinde Nevzat Sayın, geleneksel yolları izleyerek yeni bir şey yapmanın mümkün olup olmadığını sorguluyor. Zanaatkârlık, yerellik, görünmek ve kaybolmak, yapmadan yapmak, iklim, rüzgâr, güneş, Antikite, geçmiş zaman, göç, komşuluk, etnisite, paylaşım, alışkanlıklar, karmaşıklık, basitlik, kutlama ve şenlik, tören, gelenekler ve mimarsız mimarlık gibi konular, farklı öznelerin bir araya gelmesiyle tartışılarak mimarlığın konuları haline getiriliyor.

Tüm eğitim yaşamı boyunca okullarla arası iyi olmayan Sayın, günümüz mimarlık okullarında verilen eğitimi sorgulayarak, 20 yıllık Yahşibey çalışmalarını 'başka bir okul' olarak niteliyor. Gençlik yıllarında Antikite'yi kendi 'başka bir okul'u olarak gören Sayın, Yahşibey çalışmalarının 20 yıl içerisinde alternatif bir eğitim modeline dönüştüğünü ve okullarda okutulmayan şeyleri hatırlatmak için bir okul haline evrildiğini belirtiyor. Nevzat Sayın kitabın sonsözünde Yahşibey çalışmaları ile

amacının bir *Ege aydınlanması* yaratmak değil, okullarda yeterince anlatılmayanların üzerine giderek, başka öğrenim kanallarının da olduğunu hatırlatarak, neredeyse hiç gündeme gelmeyen coğrafyanın, bu öğrenme kanallarının en önemlisi olduğunu fark edilmesini sağlamak olduğunu aktarıyor. ‘Zaman her şeyi silerken, yer her şeyi tutuyor’ yorumunu getiren Sayın, *Coğrafi Bir Mesele Olarak Mimarlık* özelinde metni, coğrafyanın temsilinde bir imkân olarak değerlendiriyor.

**Coğrafi Bir Mesele Olarak Mimarlık*, YKY, 1. Baskı, Ağustos 2021, İst., 610 sayfa

Ozan ÖZTEPE